

Iedere oplossing voor zzp-probleem schept meteen nieuw struikelblok

Het kabinet schort de handhaving van de gewraakte zzp-wet op tot 2018. Arbeidsrecht deskundigen betwijfelen of alle problemen zijn op te lossen

Elze Kuiper
Amsterdam

Mag een regisseur nog 'actie' roepen tegen een freelance-cameraman, of overtreedt hij daarmee de wet? Deze vraag houdt zelfstandigen, opdrachtgevers, maar ook de Belastingdienst bezig sinds de invoering van de Wet Deregulering Beoordeling Arbeidsrelaties (DBA), afgelopen mei.

Aan de hand van modelcontracten bepaalt deze wet of een zzp'er legitiem aan het werk is, of eigenlijk werkt in een in verkapt dienstverband. In het laatste geval is er sprake van een zogeheten 'gezagsverhouding' tussen opdrachtgever en zzp'er. De contracten leggen gezag echter op verschillende manieren uit, mede omdat het begrip als sinds 1907 nagenoeg onveranderd in de wet staat.

Het gevolg: bedrijven stellen sinds 1 mei opdrachten uit of houden ze af, uit vrees voor boetes en naheffingen van de fiscus. Werkgeversvereniging VNO-NCW schat dat van de één miljoen zelfstandigen ongeveer 100.000 in de problemen zijn gekomen. In een enquête van ZZP Nederland gaf een op de drie zzp'ers aan last ondervinden van de wet. Voor staatssecretaris Eric Wiebes was het eind vorige week aanleiding om de wet voorlopig niet te handhaven. Hoe nu verder?

De oplossing lijkt te liggen bij een herdefinitie van het stokoude begrip gezagsverhouding. Maar dit is makkelijker gezegd dan gedaan. Iedere optie lijkt nieuwe problemen te creëren. Staatssecretaris Wiebes wil nog voor het volgend regeerakkoord een nieuwe definitie presenteren. Of hij of zijn opvolger uit het moeras komt, is de vraag, waar schuwen arbeidsrechtsoogleraren.

Optie 1: schrappen

Volgens Willem Bouwens, hoogleraar arbeidsrecht aan de VU, kan het begrip gezagsverhouding beter helemaal worden geschrapt. Wat niet bestaat, kan immers niet worden betwist. Hij pleit ervoor om gezag te vervangen door een duurcriteri-

um. Zzp'ers die bijvoorbeeld minimaal vijf uur per week werken en dat minimaal een maand doen, kunnen dan als werknemers worden beschouwd. Voor kortlopende opdrachten hoeven geen arbeidsovereenkomsten meer te worden gesloten.

Bouwens zegt dat de gelijkheid op de arbeidsmarkt hierdoor toeneemt. Bedrijven kunnen immers niet meer lange tijd een groot aantal uren per week zelfstandigen inzetten om te profiteren van fiscale voordelen.

Het nadeel voor zzp'ers is dat ze minder concurrerend worden omdat zelfstandigen minder fiscale voordelen hebben. Dat drijft de prijs op. 'Daar staat wel tegenover dat ze verzekerd zijn tegen werkloosheid en arbeidsongeschiktheid', zegt Bouwens.

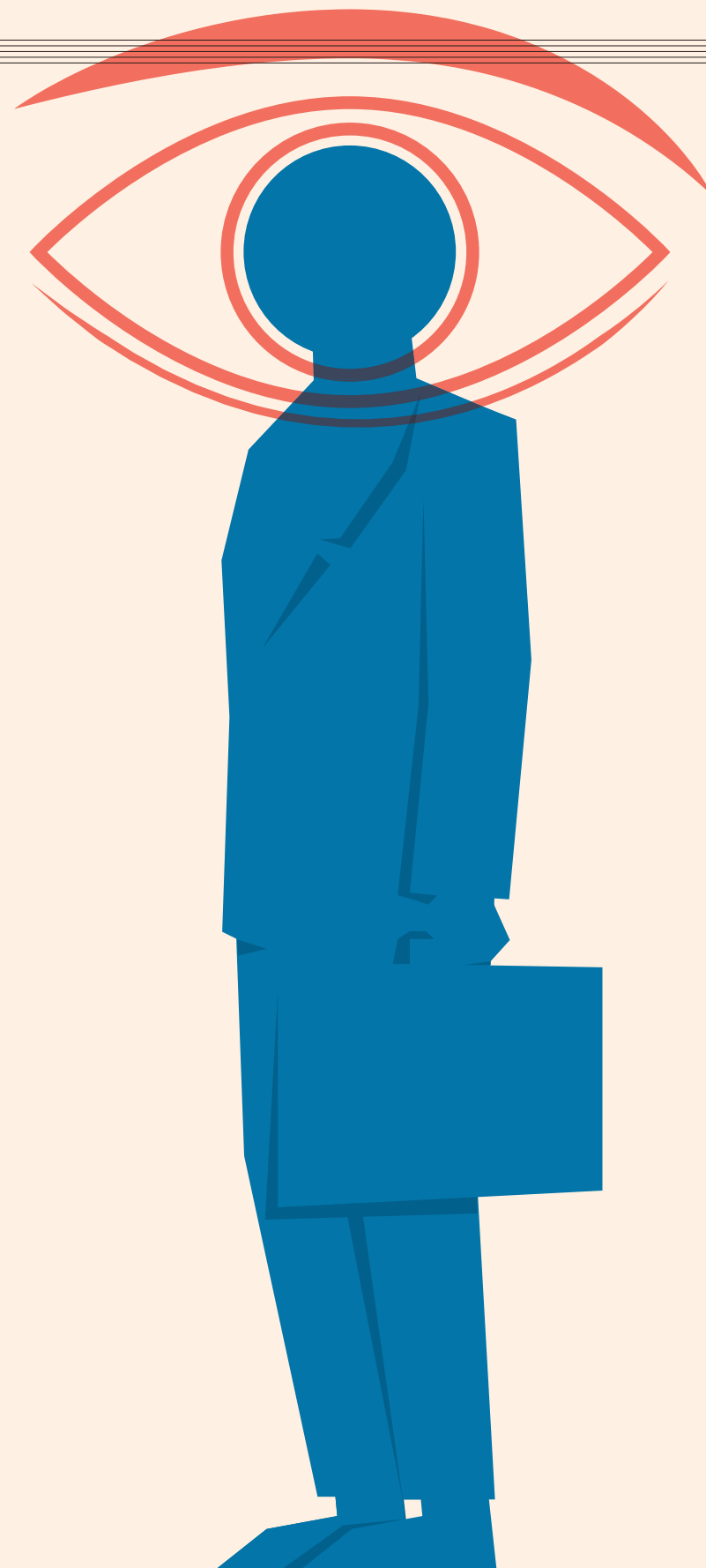
Een ander nadeel is dat het arbitrair is hoe lang een opdracht mag duren, erkent Bouwens. Dit is volgens hem aan de politiek. Een obstakel daarbij is dat de ene zzp'er niet de andere is. Een bouwvakker is meer gebonden aan samenwerken dan een ICT'er.

Het begrip gezagsverhouding uit de arbeidswet slopen gaat echter niet zomaar. 'Het begrip heeft de tand des tijds doorstaan, het staat al sinds 1907 in de wet. Eerdere pogingen de definitie aan te passen hebben alleen maar tot discussie geleid en niet tot oplossingen', zegt Bouwens.

Optie 2: tussenvormen

In plaats van begrippen verwijderen, kunnen ook begrippen worden toegevoegd om te bepalen onder hoeveel gezag een zelfstandige kan staan. Nederland maakt onderscheid tussen werknemers en zelfstandigen, maar verschillende Europese landen kennen meer categorieën. Spanje heeft één tussenvorm en het Verenigd Koninkrijk kent er zes.

Nederland kent al een vergelijkbaar systeem met de regels voor arbeidsomstandigheden. Zzp'ers hoeven niet alle arbonormen in acht te nemen. Hierdoor zijn ze goedkoper dan werknemers, die altijd aan alle regels moeten voldoen.

ILLUSTRATIE: STUDIO FD

Elke nieuwe definitie van 'gezagsverhouding' schept nieuwe problemen, stellen hoogleraren

Dit systeem kan worden doorgetrokken naar andere wetten. Loonbelasting en de WW zouden bijvoorbeeld van toepassing kunnen zijn op zzp'ers, maar de vakantieregeling en het ontslagrecht niet. 'Zo behouden ondernemingen en werkenden flexibiliteit, maar voorkom je een al te grote verstoring van de arbeidsmarkt', zegt Bouwens.

Door een categorie toe te voegen ontstaan er feitelijk twee grijze gebieden en meer ruimte voor discussie, werpt Samiha Said tegen. Zij doet, aan de Universiteit van Tilburg, onderzoek naar de positie van zelfstandigen in het arbeidsrecht. 'Tussen de werknemer en de zelfstandige bevindt zich een grijs gebied dat de beoordeling soms lastig maakt.'

Dit is ook in het Verenigd Koninkrijk het geval. Uber verloor recentelijk een rechtszaak van chauffeurs die claimden geen

Van VAR tot DBA

De wet Deregulering beoordeling arbeidsrelaties (DBA) kwam op 1 mei 2016 in de plaats voor de Verklaring arbeidsovereenkomst (VAR). Ook de VAR moest zekerheid bieden dat voor zzp'ers geen sociale premies hoeven te worden afgedragen. Opdrachtgevers konden zzp'ers verzoeken een VAR aan te vragen als er twijfel bestond of er sprake was van een schijnconstructie.

Dit systeem was voordelig voor opdrachtgevers. Ze waren namelijk gevrijwaard van boetes en naheffingen. Als de Belastingdienst achteraf toch een schijnconstructie vaststelde, kreeg de zelfstandige de rekening. Het leidde ertoe dat werknemers op grote schaal werden vervangen door zzp'ers, die goedkoper en flexibeler waren.

De Wet DBA moest een einde maken aan het misbruik. De VAR werd vervangen door het modelcontract. Over de toepassing van de nieuwe regulering ontstond onrust doordat opdrachtgevers vreesden dat ze met naheffingen en boetes te maken zouden krijgen door onduidelijkheid, vooral over het begrip 'gezagsverhouding' dat sinds 1907 bepalend is voor een dienstbetrekking.

zelfstandigen, maar 'workers' te zijn. Workers zijn flexibeler dan volwaardige werknemers, maar staan onder meer gezag dan zelfstandigen.

Optie 3: harde grenzen stellen

De keuzevrijheid vergroten is ook volgens Evert Verhulp, arbeidsrechtsoogleraar aan de UvA, niet de oplossing. Hij pleit voor duidelijkere scheidslijnen. 'Nu probeert Wiebes iedereen tevreden te houden waardoor uiteindelijk niemand echt tevreden is.'

Volgens Verhulp hebben veel opdrachtgevers en -nemers een belang bij zelfstandigheid en proberen ze daarom flexibel om te gaan met de werkelijkheid. Als voorbeeld noemt hij een muzikant die een aantal uur in een orkest speelt waardoor hij zich moet aanpassen aan de tijden en het gezag van de leiding. 'Hij is voor dat aantal uren een werknemer. Omdat de muzikant zich zelfstandig voelt, het orkest voor die paar uur per week geen zin heeft in een arbeidsovereenkomst vanwege de administratieve rompslomp en omdat het geld scheelt, hebben beide partijen belang bij een overeenkomst van opdracht.'

Opdrachtgevers en -nemers proberen Wiebes ervan te overtuigen dat het wettelijk mogelijk wordt als zelfstandige aan het werk te zijn, terwijl juridisch sprake is van een arbeidsovereenkomst. Verhulp zegt dat Wiebes harde grenzen zou kunnen stellen. Ontneemt hij daarmee niet een grote groep zzp'ers hun vrijheid? Verhulp denkt van niet. 'Een grote groep zzp'ers is vanwege de fiscale voordelen zelfstandige, maar heeft er ook geen problemen mee om werknemer te zijn.' Ze zijn dan minder vrij, maar genieten ook meer bescherming en zekerheden.